

Jerzy Gadomski **(7 XI 1934–13 IV 2015)**

Jerzy Tomasz Gadomski, jeden z najwybitniejszych polskich historyków sztuki ostatniego półwiecza, urodził się 7 listopada 1934 w Sosnowcu jako drugi syn inżyniera architekta Andrzeja i Jadwigi z Kasińskich. Wczesne dzieciństwo spędził w Zagłębiu i w polskiej części Górnego Śląska. Po wojnie, którą przeżył w Generalnym Gubernatorstwie, wraz z rodziną osiadł w Bytomiu, gdzie w r. 1951 złożył egzamin dojrzałości. Po maturze podjął studia w Krakowie i z tym miastem związał się do końca życia. Jako niespełna 17-latek wstąpił na Akademię Sztuk Pięknych, gdzie wybrał specjalizację na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki, i w r. 1957 ukończył studia na podstawie pracy dyplomowej dotyczącej późnogotyckich malowideł ściennych w Haczowie. Odtąd przez kilkanaście lat uprawiał zawód konserwatora, uczestnicząc w restauracji ponad 20 zespołów malowideł ściennych, a w latach 1965–1971 prowadził też zleczone ćwiczenia dla studentów konserwatorstwa na ASP.

Zainteresowania humanistyczne, fascynacja historią i pogłębiona podczas studiów konserwatorskich znajomość sztuki i jej praktycznych problemów skłoniły go do podjęcia w r. 1957 studiów historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończył w r. 1962, uzyskując na seminarium prof. Lecha Kalinowskiego magisterium na podstawie pracy o gotyckich malowidłach ściennych w Czchowie. U niego też doktoryzował się w r. 1970; tematem dysertacji była gotycka rzeźba architektoniczna w Małopolsce.

Doktorat zmienił sytuację życiową Jerzego Gadomskiego. W r. 1970 uzyskał etat starszego asystenta w Zakładzie Historii Sztuki Średniowiecznej UJ i tej uczelni pozostał wierny do przejścia na emeryturę w r. 2005, awansując na kolejne stanowiska, aż do profesury zwyczajnej. Posada uniwersytecka dawała mu też możliwość uzyskiwania za pośrednictwem prof. Kalinowskiego stypendiów fundowanych przez prof. Karolinę Lanczorońską na pobyt na Zachodzie, dzięki którym zyskał bezpośrednią znajomość sztuki europejskiej.

Habilitował się w r. 1980 na podstawie książki *Gotyckie malarstwo tablicowe Małopolski 1420–1470* (wyd. 1981). Niedługo później ukazały się dwa następne tomy dotyczące tego malarstwa z lat 1460–1500 (1988) i 1500–1540 (1995), które kolejno stały się podstawą przyznania tytułu i stanowiska profesora nadzwyczajnego (1989) i profesora zwyczajnego (1997). W latach 1984–1991 był dyrektorem Instytutu Historii Sztuki UJ, a po przejściu prof. Kalinowskiego na emeryturę w r. 1990 objął kierownictwo Zakładu Historii Sztuki Średniowiecznej w tymże Instytucie.

Mimo postępów choroby, która w jego ostatnich latach wyłączyła go z aktywności zawodowej, do końca, w miarę możliwości, uczestniczył w życiu naukowym; przykuty do łoża napisał cztery artykuły o małopolskich Hodegetriach i dwa teksty o osobistym charakterze: książeczkę wspomnień *Croquis. Niezupełnie ciągły zbiór szkiców o ludziach, rzeczach, wydarzeniach* (2014) oraz – również ujawniającą jego dystans do siebie – krótką wypowiedź *Moja historia sztuki* (w druku). Zmarł w Krakowie 13 kwietnia 2015.

Z usposobienia i zainteresowań Jerzy Gadomski był przede wszystkim badaczem. Pracę naukową traktował bardzo poważnie, z wielką odpowiedzialnością za słowo, toteż nawet najdrobniejsze jego publikacje mają walor merytoryczny. Cechowała go postawa „pozytywistyczna”: skupienie uwagi na konkretnych dziełach sztuki, jego analizie, interpretacji i odczytaniu szerokiego kontekstu historycznego; czyniło go to odpornym na – często przelotne – mody metodologiczne i postmodernistyczne rozchwianie zasad.

Niemal cały jego dorobek dotyczy polskiej sztuki średniowiecznej: sporadycznie romańskiej, z reguły gotyckiej. Interesowała go sztuka przedstawiająca, atakująca zmysły swą warstwą wizualną, sprawiającą odbiorcy estetyczną satysfakcję, a zarazem wyrażające – często bardzo skomplikowane i niejednoznaczne – przesłanie ideowe. Swą drogę badawczą zaczęła od studium malowideł ściennych i rzeźby architektonicznej, a więc sztuk służebnych wobec architektury, ta jednak interesowała go tylko jako nośnik treści ideowych, rozpisanych w dekoracji rzeźbiarskiej.

Już w latach 70. rozpoczął systematyczne badania gotyckiego malarstwa tablicowego z XV i pierwszej połowy XVI w., które wkrótce stało się niemal wyłącznym przedmiotem jego dociekań. Ich najważniejszym rezultatem stała się monumentalna trylogia *Gotyckie malarstwo tablicowe Małopolski* (1981, 1988, 1995), prawdziwe *opus vitae* autora, uwzględniające w zasadzie kompletny materiał, swoiście kontynuujące tradycje humanistyki XIX w., kiedy to takie fundamentalne opracowania zwykle były dziełem jednego badacza. Równocześnie publikował prace o wybranych zagadnieniach ogólnych, monografie poszczególnych dzieł malarstwa (m.in. książka *Póź-*

nogotyckie retabulum ołtarza głównego w katedrze na Wawelu, 2001) bądź opracowania ich grup o pokrewnych cechach stylowych, wreszcie próby tworzenia artystycznych sylwetek malarzy anonimowych (np. Mistrza Rodziny Marii, 1992) lub artystów znanych z nazwiska i ze wzmianek biograficznych (książka *Jan Wielki, krakowski malarz z drugiej połowy wieku XV*, 2005). W latach 80. rozpoczął drugie wielkie przedsięwzięcie: studia nad specyficznym typem przedstawień Matki Boskiej z Dzieciątkiem (*Imagines Beatae Mariae Virginis gratiosae. Małopolski typ Hodegetrii z XV wieku*, 1986), niesłusznie określanych jako Matka Boska Piekarska. Autor wymienił około 25 takich XV-wiecznych wizerunków, a ich powstanie związał z Krakowem. Dzięki jego późniejszym badaniom oraz odkryciom konserwatorów z krakowskiej ASP liczba znanych przedstawień tego typu wzrosła do około 150. Ten wyjątkowy fenomen wymaga pogłębionych badań, toteż wspólnie z prof. Małgorzatą Szuster-Gawłowską z ASP Jerzy Gądomski pod koniec życia podjął kierownictwo zespołowego opracowania kilkutomowego dzieła. Tom wstępny: *Prolegomena do badań nad obrazami Hodegetrii typu krakowskiego*, z jego dwoma wprowadzającymi artykułami ukazał się w r. 2014; w opracowaniu jest I tom katalogu (*Hodegetrie krakowskie, I: 1400–1450*), również z dwoma jego tekstami.

W zasadzie nie zajmował się samodzielną rzeźbą, jednak należy wspomnieć o kilku istotnych pracach o Wicie Stwoszu (1986, 1987, 2005, 2011). Raczej marginesowy nurt jego zainteresowań stanowiły dzieje polskiej historii sztuki, którego wyrazem były teksty o Tadeuszu Szydlowskim (1990, 2000) i Stanisławie Tomkowiczu (2001).

Drugą ważną dziedziną działalności Jerzego Gądomskiego była dydaktyka. Zgodnie z tradycją krakowskiego Instytutu, tak dobitnie reprezentowaną przez jego mistrza, nauczanie uważał za podstawowy obowiązek pracownika wyższej uczelni, nakierowany nie tylko na aktualnych studentów, ale i na absolwentów i współpracowników. Znany z małomówności, był świetnym wykładowcą: jego wykłady monograficzne, zawsze starannie przygotowane, odznaczały się precyzyjną strukturą, zwartością, jasnym tokiem wyводу i pięknym językiem. Stanowiły one świetny wzór opanowania warsztatu naukowego, którego podstaw nauczał na ćwiczeniach, proseminariach i seminariach. Ważną rolę dydaktyczną pełniły udzielane przezeń konsultacje, służące kształtowaniu postawy badawczej uczniów, kolegów i współpracowników, uwagi dyskusyjne i – mniej częste – wypowiedzi publiczne. Co prawda, z reguły rozpoczynał je rytualną uwagą: „Nie wiem [nie potrafię, nie znam się], ale...” – i tu następowało trafne i przekonujące przedstawienie problemu. To wstępne zastrzeżenie nie miało służyć uchylaniu się od odpowiedzialności za własne stanowisko, nie było też chyba przejawem swoistej kokieterii, lecz wynikało z sokratejskiej skromności uczonego, świadomego

zakresu własnej wiedzy, ale też jej ograniczeń i ogromu wiedzy pozostającej poza możliwościami indywidualnego poznania.

Biorąc pod uwagę dyscyplinę naukową i specjalność prof. Gadomskiego, jego policzalny dorobek w zakresie dydaktyki i kształcenia kadr naukowych uznać trzeba za imponujący. Wypromował 99 magistrów, z których niemal co piąty swą pracę magisterską opublikował w czasopismach naukowych, i 15 doktorów. Był recenzentem w dziesiątkach przewodów doktorskich i habilitacyjnych z dziedziny historii sztuki bądź konserwacji zabytków (w tym drugim przypadku zwanych specjalizacją I lub II stopnia), opiniował wiele wniosków o nadanie tytułu profesora. Praktycznie niemal wszyscy habilitowani polscy historycy sztuki mediewiści i liczni konserwatorzy dzieł sztuki byli na jakimś etapie swej kariery naukowej oceniani przez Jerzego Gadomskiego.

Istotną cechą jego osobowości była skromność i niechęć do ostentacji. Pochłonięty pracą badawczą i dydaktyką, nie stał się uczonym konferencyjnym, unikał też przyjmowania pracochłonnych, choć zaszczytnych funkcji administracyjnych i godności honorowych. Dwukrotnie wybór na stanowisko dyrektora Instytutu Historii Sztuki UJ (1984 i 1988) traktował jako dopust Boży, niemniej uczciwość i obowiązkowość kazały mu przyzwyciężać się z narzuconych obowiązków. Inaczej było ze stanowiskami pozwalającymi organizować merytoryczną działalność jednostki struktury uczelnianej; i tak, w r. 1990 przejął po emerytowanym Lechu Kalinowskim funkcję kierownika Zakładu Historii Sztuki Średniowiecznej i pełnił ją aż do swego przejścia na emeryturę. Wysoko cenił sobie powołanie w r. 1980 na stałego członka wydziałowej Komisji Dyplomowej i w r. 1993 na oficjalnego konsultanta Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP, funkcje, które pozwalały mu uczestniczyć w kształtowaniu dydaktycznego i naukowego profilu Wydziału. W r. 1999 został wybrany na członka korespondenta PAU, a w 2002 na członka czynnego. W r. 2004, po śmierci prof. Kalinowskiego, został wybrany na przewodniczącego Komisji Historii Sztuki PAU, a nadto powołany na członka Rady Naukowej Biblioteki PAU i PAN i na delegata PAU do Komisji Stypendialnej. Objęcie przez niego wszystkich uniwersyteckich i akademijnych funkcji, wcześniej pełnionych przez Lecha Kalinowskiego, miało charakter niemal symboliczny, czyniąc go nieoficjalnym przywódcą krakowskiej historii sztuki. Te obowiązki wypełniał z całkowitym zaangażowaniem, póki stan zdrowia nie zmusił go pod koniec r. 2012 do rezygnacji z wszystkich stanowisk i funkcji.

Pozostawił po sobie pamięć wybitnego uczonego, charyzmatycznego nauczyciela, sprawiedliwego recenzenta, prawego, życzliwego i skromnego człowieka. O wysokiej ocenie przez środowisko jego zasług świadczą m.in. takie wyróżnienia, jak prestiżowa nagroda Fundacji na rzecz Nauki

Polskiej (tzw. „polski Nobel”) za trzy tomy *Gotyckiego malarstwa tablicowego Małopolski* (1996), „Laur Jagielloński” UJ (1997), złoty medal „Zasłużony Kulturze – Gloria Artis” (2013) czy skromny Medal Instytutu Historii Sztuki (2014), a także wydana przez byłych uczniów pod auspicjami PAU i UJ, wspaniała dwutomowa księga pamiątkowa *Artifex doctus. Studia ofiarowane profesorowi Jerzemu Gadomskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin* (2007), zawierająca prace ponad 70 uczonych polskich i zagranicznych, czy wreszcie udział w dniu 17 kwietnia bardzo licznego grona przyjaciół, współpracowników i uczniów Profesora w uroczystościach pogrzebowych na cmentarzu parafialnym w Sosnowcu-Zagórz.

Adam Malkiewicz